

ՔՐԵԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ**ՋՈՐԱՄԱՍՆ ԻՆՔՆԱԿԱՍ ԹՈՂՆԵԼՈՒ ԵՎ ԴԱՍԱԼՔՈՒԹՅԱՆ****ՀԱՆՑԱԿԱԶՄԵՐԻ ԱՌԱՆՁՆԱԳԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ****Կարո ԲՐՈՒՏՅԱՆ**

ՀՀ ԳԱԱ փիլիսոփայության, սոցիոլոգիայի և իրավունքի ինստիտուտի ասպիրանտ, ՀՀ ՊՆ իրավաբանական վարչության սպա, ավագ լեյտենանտ

Զինվորական ծառայության բնույթից և առանձնահատկություններից ելնելով՝ զինծառայողների համար սահմանված են վարքագծի առավել խիստ նորմեր և դրանք խախտելու համար պատասխանատվության համապատասխան միջոցներ: Այդ իսկ պատճառով զինծառայողների ծառայողական պարտականություններն ու իրավունքները հնարավորինս համակողմանի և հստակ օրենսդրական կարգավորում են ստանում: Կարելի է նշել, որ որոշակի առումով սահմանափակված է կամայականորեն և սեփական նախաձեռնությամբ առանձին գործողություններ կատարելու զինծառայողների ազատությունը¹: Այդպիսի սահմանափակումներն անհրաժեշտ են զինվորական կարգուկանոնի հաստատման ու ամրապնդման համար: Անհրաժեշտ ենք համարում անդրադառնալ զինծառայողների տեղաշարժի հետ կապված որոշակի առանձնահատկություններին: Ջորամասի տեղակայման վայրից զինծառայողների արձակման կարգը սահմանվում է ՀՀ զինված ուժերի ներքին ծառայության կանոնագրքով²: Ջորակոչի հիման վրա զինվորական ծառայություն անցնող զինծառայողներին արգելվում է թողնել տեղի կայազորի սահմանները (բացառությամբ արձակուրդում կամ գործուղման մեջ գտնվելու դեպքերի): Ջորակոչի հիման վրա ծառայություն անցնող ժամկետային ծառայության զինծառայողը, եթե

նրա վրա դրված չէ «հերթական արձակումից զրկում» կարգապահական տույժը, շաբաթական մեկ արձակման իրավունք ունի: Ժամկետային ծառայության զինվորներին ու սերժանտներին վաշտի հրամանատարը արձակում է գնդի տեղակայման վայրից գնդի հրամանատարի նշանակած օրը և ժամին՝ վերջինիս սահմանած կարգով: Արձակումը կատարվում է ըստ հերթականության, որը կարգավորում են դասակների հրամանատարների տեղակալները:

Հանգստյան և տոնական օրերին մարտական հերթապահություն և օրվա վերակարգում ծառայություն կատարելու համար զինծառայողներն ու սերժանտները չեն արձակվում: Արձակման թույլտվություն ստանալու համար զինծառայողները դիմում են իրենց անմիջական պետին:

Ժամկետային ծառայության զինվորների և սերժանտների արձակման ցուցակները դասակների հրամանատարների տեղակալները ներկայացնում են վաշտի ավագին՝ վաշտի հրամանատարին զեկուցելու համար:

Արձակումից վերադառնալուց պես զինծառայողները ներկայանում են գնդի հերթապահին և զեկուցում են իրենց վերադարձի մասին: Գնդի հերթապահը արձակման գրության մեջ նշում է վերադարձի ժամը: Այնուհետև նրանք գնում են ստորաբաժանում, ներկայանում վաշտի հերթապահին, վերջինիս հանձնում արձակման գրությունները և զեկուցում իրենց անմիջական պետին: Եթե զինծառայողը ստորաբաժանում է գալիս քնի ազդարարումից հետո, ապա անմիջականորեն պետին զեկուցում է հաջորդ օրը՝ առավոտյան ստու-

գումից առաջ:

Վաշտի հերթապահը արձակվողների գրքում նշում է արձակումից վերադարձածների ներկայանալու ժամը և արձակման գրությունները հանձնում վաշտի ավագին: Ռազմատեսուհու նախնական հաստատության տարածքից առաջին կուրսի ուսանողների արձակումը կատարվում է նույն կարգով, ինչ ժամկետային ծառայության զինվորներին ու սերժանտներին:

Բնակավայրերից հեռու գտնվող զորամասերում (առանձին ստորաբաժանումներում) և այլ դեպքերում, երբ նշված կարգով արձակումներն աննպատակահարմար են, զորամասի (առանձին ստորաբաժանման) հրամանատարի որոշմամբ հանգստյան օրերին կազմակերպվում են խմբային ուղևորություններ դեպի մերձակա խոշոր բնակավայրերը (քաղաքները):

Վերոնշյալ նորմերով սահմանված կարգի խախտմամբ զորամասից բացակայելը կարող է հանգեցնել զինծառայողի կարգապահական կամ քրեական պատասխանատվության: Այդ կարգի խախտման համար ՀՀ քրեական օրենսգրքում նախատեսված են «Ձորամասը կամ ծառայության վայրն ինքնակամ թողնելը» և «Դասալքություն» հանցակազմները:

Ձորամասը կամ ծառայության վայրն ինքնակամ թողնել ասելով պետք է հասկանալ ծառայության վայրը կամ զորամասն առանց համապատասխան հրամանատարի թույլտվության թողնելը: Ըստ որում, պետք է հաշվի առնել, որ տվյալ հանցակազմն առկա է այն դեպքում, երբ զինծառայողն առանց համապատասխան թույլտվության դուրս է գալիս զորամասի տեղակայման վայրի սահմաններից: Այդ պատճառով զորամասից դուրս գալու և ժամանակին չներկայանալու թույլտվությունը, որը զինծառայողին տրվել է նույնիսկ այդպիսի թույլտվություն տալու իրավունք չունեցող հրամանատարի կողմից, բացառում է զինծառայողին ՀՀ քրեական օրենսգրքի 361 հոդվածով քրեական պատասխանատ-

վության ենթարկելու հնարավորությունը: Տվյալ դեպքում կարգապահական պատասխանատվության է ենթարկվում այն հրամանատարը, որը նման թույլտվություն է տվել: Ընդ որում, նշանակություն չունի, թե այդ թույլտվությունը գրանցվել է, թե տրվել է բանավոր: Հանցակազմի առկայության դեպքում հրամանատարը կարող է քրեական պատասխանատվության ենթարկվել պաշտոնեական լիազորությունների չարաշահման համար:

Ծառայությանը ժամանակին չներկայանալու բովանդակությունը՝ որպես դիտարկվող հանցակազմի օբյեկտիվ կողմի ձև, դրսևորվում է հետևյալ կերպ. «Ձորակոչի հիման վրա ծառայության մեջ գտնվող զինծառայողների՝ առանց հարգելի պատճառների ժամանակին ծառայության չներկայանալը պետք է դիտել նշված անձանց զորամասից արձակումից, արձակուրդից, տեղափոխումից, գործուղումից կամ բուժհաստատությունից ծառայությանը ներկայանալ համապատասխան փաստաթղթերում (օրինակ՝ արձակման թերթիկում) նշված ժամանակից ուշ»³: Ծառայությանը ժամանակին չներկայանալու նման ձևի օբյեկտիվ կողմի վերաբերյալ օրենսդիրը ավելացնում է ևս մեկ հատկանիշ՝ հարգելի պատճառների բացակայություն:

Օրենսդիրը չի նախատեսում հարգելի պատճառների հստակ թվարկում, որոնց առկայությունը կվկայեր հանցակազմի բացակայությունը: Սակայն դրա անհրաժեշտությունը պայմանավորվում է յուրաքանչյուր դեպքում իրավասու պետական մարմնի կողմից փաստերի ճիշտ գնահատման և կանայական մոտեցման հնարավորինս բացառման կարևորությամբ: Մեր կարծիքով, այս խնդրի լուծման արդյունավետ մոտեցում կհամարվի օրենսդրության մեջ հարգելի պատճառների շրջանակի ամրագրումը, որոնք կարող են լինել.

զինծառայողի հիվանդությունը կամ հաշմանդամությունը՝ պայմանավորված աշխատունակության կորստով,

մերձավոր ազգականների (հայր, մայր

ՔՐԵԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ

(այդ թվում՝ նաև որդեգրողներ), երեխա, քույր, եղբայր, տատ, պապ) առողջական ծանր վիճակը կամ նշված անձանց թաղման արարողությանը մասնակցելը,

արգելք, որն առաջացել է անհաղթահարելի ուժի հետևանքով կամ զինծառայողի կամքից անկախ այլ հանգամանք,

այլ պատճառներ, որոնք հարգելի են համարվել համապատասխան իրավասու պետի (պաշտոնատար անձի) կողմից:

Որոշակի դեպքերում, ելնելով իրադրությունից, հանցակազմի բացակայությունը հավաստող այդպիսի պատճառներ կարող են համարվել զինծառայողի մոտ երթևեկության համար անհրաժեշտ պայմանների բացակայությունը (օրինակ՝ տրանսպորտի երթուղու կարգացուցակի փոփոխությունները, զինծառայողին երթևեկության համար անհրաժեշտ գումարով չապահովելը), ինչպես նաև այլ հանգամանքները, որոնք անկախ զինծառայողի կամքից խոչընդոտել են ծառայության վայր ժամանակին ներկայանալուն⁴: Այս իսկ պատճառով զորամասերում զինծառայողին արձակուրդ տրամադրելիս միաժամանակ տրվում է սահմանված որոշակի գումար՝ ճանապարհածախսը հոգալու նպատակով, ինչը կարևոր է հատկապես սոցիալապես անապահով զինծառայողների համար:

Վերոնշյալ հանգամանքները կարելի է տարածել նաև զորակոչի ընթացքում զինվորական կոմիսարի կողմից ծանուցագրով զորակոչի համար զինկոմիսարիատ, ինչպես նաև վարժական հավաքների կանչված պահեստազորի քաղաքացիների ժամանակին չներկայանալու դեպքերի նկատմամբ:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ անհրաժեշտ ենք համարում ՀՀ քր. օր.-ի 361 հոդվածի 1-ին մասով ամրագրված ծառայությանը ժամանակին չներկայանալու հարգելի պատճառներն ընդհանրացնել և այն

խմբագրել հետևյալ բովանդակությամբ.

«Ձինծառայողի կողմից առանց հարգելի պատճառների զորամասը կամ ծառայության վայրն ինքնակամ թողնելը, ինչպես նաև ծառայությանը ժամանակին չներկայանալը...»:

Մինևույն զորամասի սահմաններում մեկ ստորաբաժանումից մեկ այլ ստորաբաժանում գնալը 361 հոդվածով նախատեսված հանցակազմը չէ: Սակայն եթե զորամասի ստորաբաժանումները տեղակայված են առանձին, այդ դեպքում ստորաբաժանման տարածքն ինքնակամ թողնելը պետք է համարել զորամասն ինքնակամ թողնել: Ձորամասի տեղակայման հետ չհամընկնող ծառայության վայր ասելով հասկացվում է ցանկացած այլ վայր, որը նախատեսված է զինծառայողի կողմից սահմանված ժամանակի ընթացքում զինվորական ծառայության պարտականությունների կատարման համար, կամ որտեղ նա պետք է գտնվի իրամանով կամ գործուղման դեպքում:

Ծառայության վայր են հանդիսանում, մասնավորապես, տնտեսական աշխատանքների, ուսումնական, մշակութային, դաստիարակչական միջոցառումների անցկացման վայրերը, խմբի տեղաշարժման մեջ գտնվելը (գնացք, էշելոն, գործուղման վայրը և այլն):

Ծառայության վայր պետք է համարել նաև բուժման վայրը՝ անկախ այն բանից, թե դա զինվորական հոսպիտալ է, թե քաղաքացիական հիվանդանոց, քանի որ բուժման մեջ գտնվելը համարվում է զինվորական ծառայության պարտականությունների կատարում:

Ձորամասը կամ ծառայության վայրն ինքնակամ թողնելը տևող հանցագործություն է: Այս կապակցությամբ կարևոր նշանակություն ունի տվյալ զինվորական հանցագործության սկզբի և ավարտի որոշումը: Ձորակոչի հիման վրա զինվորական ծառայություն անցնող զինծառայողների համար զորամասը կամ ծառայության վայրն ինքնակամ թողնելու սկզբնական

պահ է համարվում զորամասը կամ ծառայության վայրն առանց համապատասխան թույլտվության թողնելու պահից երեք օրը լրանալը: Ներկա ժամանակում իրավակիրառ գործունեության մեջ ժամկետը հաշվարկվում է անմիջապես այն ժամանակից (ժամից), որից զինծառայողը ինքնական թողել է զորամասը կամ ծառայության վայրը: Համաձայն ՀՀ քր. օր.-ի 361 հոդվածի՝ զորամասը կամ ծառայության վայրն ինքնական թողնելու ժամկետը հաշվարկվում է օրերով: Այս դեպքում ընդհանուր կանոնի համաձայն ժամկետի ընթացքը սկսվում է իրավաբանորեն կարևոր իրադարձությանը հաջորդող օրվա զրո ժամից: Ձորակոչի հիման վրա զինվորական ծառայություն անցնող զինծառայողի այդպիսի արարքի ուրակման համար նշանակություն չունի՝ ինքնական թողնելը կատարվել է որոշակի պաշտոնեական պարտականությունների կատարման ժամանակ, թե օրվա կարգացուցակով սահմանված անհատական կամ հանգստյան ժամին:

Ձորամասն ինքնական թողնելու, ինչպես նաև ծառայությանը ժամանակին չներկայանալու ավարտ կարելի է համարել այն ժամը, երբ զինծառայողը այս կամ այն ձևով դադարեցրել է հանցագործությունը: Ընդ որում, չի պահանջվում, որ զինծառայողը վերադառնա ծառայողական պարտականությունների իրական կատարմանը: Բացի զինծառայողի՝ կամովին զորամաս կամ ծառայության վայր վերադառնելուց, այս հանցագործության ավարտ պետք է համարել նաև հրամանատարական կազմի կամ ոստիկանության մարմինների կողմից նրա ձերբակալումը, ինչպես նաև զորամասն ինքնական թողնելու մասին հայտարարությամբ զինկոմիսարիատ կամ զինվորական դատախազություն զինծառայողի ներկայանալը: Այն դեպքում, երբ զինծառայողը ծառայությունից դուրս ինքնական գտնվելու ընթացքում կալանավորվում է այլ արարքի համար և թաքցնում է զինծառայության մեջ գտնվելու փաստը, քննարկվող հանցագործությունը շարունակվում է կատարվել:

Մասնագիտական գրականության մեջ այս հարցի կապակցությամբ տարբեր տեսակետներ են արտահայտվում: Ն. Ա. Պետուխովան և Ա. Կ. Ուկոլովը գտնում են, որ այդպիսի հայտարարությունը կարող է դիտվել քննարկվող հանցագործության ավարտի պահ միայն այն դեպքում, երբ հրամանատարության կողմից զինծառայողին հրամայվում է որոշակի հստակ ժամկետում ներկայանալ ծառայության վայր: Բացի դրանից, հայտարարությունը կարող է դիտվել հանցագործության ավարտի պահ այն դեպքում, երբ կհաստատվի զորամաս ներկայանալու ժամանակի ձգձգման հարգելի պատճառ: Տվյալ դեպքում տեղեկացնելու պահից զորամասից բացակայելը կորցնում է ինքնականության հատկանիշը, քանի որ զինծառայողը գործում է հրամանատարության կողմից իրեն տրված հրահանգներով: Եթե նա արհամարհում է դրանք, ապա տեղեկացնելու պահը չի կարելի համարել տվյալ հանցագործության ընդհատում, քանի որ ինքնականության հատկանիշը պահպանվում է: Անհրաժեշտ է նաև նշել, որ տվյալ հանցագործության ավարտ կարելի է համարել այն պետական մարմիններին զինծառայողի դիմելը, որոնք իրավունք ունեն խուսափումը դադարեցնելու և զինծառայողին զորամաս հասցնելու միջոցներ ձեռնարկելու: Ձորամասից ինքնական բացակայության կամ ծառայությանը ժամանակին չներկայանալու մասին զեկույցը, հայտարարությունը հասարակական կազմակերպություններին չեն կարող համարվել հանցագործության ավարտի պահ:

ՀՀ քր. օր.-ի 361 հոդվածում բացակայում է վերապահումն այն մասին, թե որ

Մասնագիտական գրականության մեջ այս հարցի կապակցությամբ տարբեր տեսակետներ են արտահայտվում: Ն. Ա. Պետուխովան և Ա. Կ. Ուկոլովը գտնում են, որ այդպիսի հայտարարությունը կարող է դիտվել քննարկվող հանցագործության ավարտի պահ միայն այն դեպքում, երբ հրամանատարության կողմից զինծառայողին հրամայվում է որոշակի հստակ ժամկետում ներկայանալ ծառայության վայր: Բացի դրանից, հայտարարությունը կարող է դիտվել հանցագործության ավարտի պահ այն դեպքում, երբ կհաստատվի զորամաս ներկայանալու ժամանակի ձգձգման հարգելի պատճառ: Տվյալ դեպքում տեղեկացնելու պահից զորամասից բացակայելը կորցնում է ինքնականության հատկանիշը, քանի որ զինծառայողը գործում է հրամանատարության կողմից իրեն տրված հրահանգներով: Եթե նա արհամարհում է դրանք, ապա տեղեկացնելու պահը չի կարելի համարել տվյալ հանցագործության ընդհատում, քանի որ ինքնականության հատկանիշը պահպանվում է: Անհրաժեշտ է նաև նշել, որ տվյալ հանցագործության ավարտ կարելի է համարել այն պետական մարմիններին զինծառայողի դիմելը, որոնք իրավունք ունեն խուսափումը դադարեցնելու և զինծառայողին զորամաս հասցնելու միջոցներ ձեռնարկելու: Ձորամասից ինքնական բացակայության կամ ծառայությանը ժամանակին չներկայանալու մասին զեկույցը, հայտարարությունը հասարակական կազմակերպություններին չեն կարող համարվել հանցագործության ավարտի պահ:

ՀՀ քր. օր.-ի 361 հոդվածում բացակայում է վերապահումն այն մասին, թե որ

ՔՐԵԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ

դեպքերում կարող է կատարվել ծառայությանը ժամանակին չներկայանալը: Այս կապակցությամբ մասնագիտական գրականությունում գոյություն ունի կարծիք, որ պայմանագրով զինվորական ծառայություն անցնող զինծառայողները կարող են ծառայությանը ժամանակին չներկայանալ միայն 33 քր. օր.-ի 361 հոդվածի 1-ին մասում հստակ նշված հանգամանքների դեպքում: Այս հանցակազմի համար ՌԴ քրեական օրենսգրքում տարբերակված մոտեցում է դրսևորվում պայմանագրով և զորակոչի հիման վրա ծառայություն անցնող զինծառայողների համար⁶: Որոշ քրեագետներ դրա տրամաբանությունն ու հիմնավորումը տեսնում են այն բանում, որ պայմանագիր կնքողի համար զինվորական ծառայությունը յուրահատուկ աշխատանք է, որը նա ընտրում է կամովին՝ ի տարբերություն ժամկետային պարտադիր զինծառայողի, որի համար զինվորական ծառայության անցնելը հայրենիքի առաջ իր բարոյական պարտքն է և տվյալ պետության քաղաքացու սահմանադրական պարտականությունը:

Անհրաժեշտ է նշել, որ մասնագիտական գրականության մեջ երկար ժամանակ գերիշխում էր այն տեսակետը, որ սպայական և ենթասպայական կազմի զինծառայողների համար, ի տարբերություն պարտադիր ժամկետային զինծառայողների, զորամասն ինքնակամ թողնելը ոչ թե զորամասի գտնվելու տարածքը թողնելն է, այլ զորամասի տեղաբաշխման բնակավայրի, հիմնարկության կամ հաստատության (կայազորի) տարածքը թողնելը, իսկ ծառայությանը ժամանակին չներկայանալը՝ արձակումից, արձակուրդից, գործուղումից կամ բժշկական հաստատությունից սահմանված ժամկետում այդ բնակավայր չժամանելն է⁷: Զինվորական ծառայությունն անձը անցնում է ոչ թե բնակավայրում, այլ զորամասում, հիմնարկությունում կամ հաստա-

տությունում, որտեղ նա կատարում է ծառայողական հատուկ պարտականություններ: Քննարկվող հոդվածով որակվող զինվորական ծառայությունից խուսափումը կատարվում է կամ զորամասի կամ ծառայության տեղակայման վայրն ինքնակամ թողնելու կամ էլ զորամասը կամ ծառայության վայրը առանց հարգելի պատճառների ժամանակին չներկայանալու եղանակով:

Որպես ծառայության ժամանակին չներկայանալ կարելի է համարել այն դեպքերը, երբ պայմանագրով զինվորական ծառայություն անցնող զինծառայողը, որը ապրում է զորամասի տարածքի սահմաններից դուրս գտնվող բնակարանում, առանց հարգելի պատճառների ժամանակին չի ներկայանում ծառայության՝ ավելի քան երեք օր տևողությամբ խուսափելով զինվորական ծառայության պարտականությունների կրումից: Վերջիվերջո պայմանագրով զինվորական ծառայություն անցնող զինծառայողների համար զորամասը կամ ծառայության վայրը ինքնակամ թողնելու սկզբնական պահ է համարվում զորամասից կամ ծառայության վայրից կանոնակարգով սահմանված ծառայության ժամի ընթացքում առանց համապատասխան թույլտվության հեռանալը: Այդ զինծառայողների համար ծառայությանը ինքնակամ չներկայանալու սկզբնական պահ է համարվում օրվա կարգացուցակով սահմանված ծառայության ժամին չներկայանալը:

Գործնականում պատահում են քրեական օրենքի նորմի չարաշահման դեպքեր, երբ պայմանագրով զինվորական ծառայություն անցնող զինծառայողները, փաստացի խուսափելով զինծառայությունից, երեք օրվա մեջ մեկ անգամ ոչ երկարատև ժամանակով հայտնվում են ծառայության և կրկին անհետանում: Նրանց արարքում բացակայում է հանցակազմը, սակայն զինվորական ծառայության պարտականությունները փաստացի չեն կատարվում: Նման իրավիճակը վերացնելու համար զինծառայողը պետք է իրականում անցնի

ինչ-որ ֆունկցիոնալ պարտականությունների կատարմանը: Ենթադրվում է, որ եթե զորամասից անօրինական դուրս գտնվող զինծառայողը ժամանակավոր հայտնվում է զորամաս կամ ծառայության վայր առանց զինվորական ծառայության պարտականությունների կատարման անցնելու մտադրության և փաստացի չի անցնում դրանց կատարմանը, ինքնակամ բացակայության ժամկետի ընթացքը չի դադարեցվում⁶:

Այն դեպքերում, երբ զինծառայողի՝ զորամասից (ծառայության վայրից) անօրինական դուրս գտնվելու ընթացքում իրավասու հրամանատարը (պետը) հրաման է արձակում այդպիսի անձին զորամասի անձնակազմի ցուցակներից հանելու մասին, ինքնակամ բացակայության ժամկետը չի ընդհատվում, քանի որ նման հրամանի արձակման համար օրինական հիմքեր չկան: Ցավոք տվյալ պարզաբանման սահմաններից դուրս է մնում նման անօրինական հրամանի արձակման հարցը: Ենթադրում ենք, որ բոլոր հանցանշանների առկայության դեպքում նման արարքը պետք է որակել ԶԳ քր. օր.-ի 308 հոդվածով՝ որպես պաշտոնեական լիազորությունների չարաշահում:

Ինչ վերաբերում է դասալքության օբյեկտիվ հատկանիշներին, ապա այն սահմանվում է որպես զինվորական ծառայության պարտականություններից վերջնականապես խուսափելու նպատակով զորամասը կամ ծառայության վայրը լքել, ինչպես նաև նույն նպատակով ծառայության չներկայանալ: Դասալքությունը առավել վտանգավորություն ներկայացնող զինվորական հանցագործություն է՝ ուղղված զինվորական ծառայություն անցնելու կարգի դեմ, քանի որ զինծառայողը ամբողջությամբ խուսափում է զինվորական ծառայության պարտականությունների կատարումից:

Օբյեկտիվ կողմից դասալքությունը կարող է կատարվել գործողությամբ (զորամասից կամ ծառայության վայրից ինքնակամ հեռանալը) կամ անգործությամբ (ծա-

ռայության չներկայանալը): Դասալքություն գործելով՝ զինծառայողն անօրինական հեռանում է իր ծառայողական հարաբերությունների ոլորտից առանց երբևէ զինվորական ծառայության պարտականությունների կատարմանը վերադառնալու մտադրության:

Դասալքության սկզբնական պահ պետք է համարել ծառայությունից խուսափելու նպատակով զորամասից կամ ծառայության վայրից ինքնակամ հեռանալու կամ ծառայության ներկայանալու ժամկետի ավարտի պահը: Դասալքության կատարումից կանոնի հրաժարվելը հնարավոր է միայն մինչ զորամասից ինքնակամ հեռանալը կամ ծառայության ներկայանալու ժամկետի ավարտի պահը: Եթե դասալքություն գործած զինծառայողը որոշակի ժամանակ անց փոխում է իր մտադրությունը և որոշում է վերադառնալ ծառայության, ապա արարքը դիտվում է զղջումով ներկայանալ, այլ ոչ թե դասալքություն գործելուց կանոնի հրաժարվել:

Դասալքությունը տևող հանցագործություն է, որը կատարվում է (տևում է) ծառայությունից անօրինական դուրս գտնվելու ամբողջ ընթացքում:

Դասալքության դադարի պահ պետք է համարել այն ժամանակը, երբ զինծառայողը իր կամքով կդադարեցնի ծառայությունից դուրս անօրինական գտնվելը (կվերադառնա զորամաս, մեղայականով կներկայանա իրավապահպան մարմիններին, իր մասին հայտարարություն կտա զինկոմիսարիատ, պետական իշխանության մարմիններին և այլն), կամ էլ այդ հանցանքը կկասեցվի զինվորական հրամանատարության կամ իշխանության մարմինների կողմից: Դասալքության ավարտ է համարվում նաև զորակոչային տարիքի լրանալու օրը, քանի որ «Ձինապարտության մասին» ԶԳ օրենքի 11 հոդվածի համաձայն՝ պարտադիր զինվորական ծառայության են զորակոչվում 18-ից մինչև 27 տարեկան արական սեռի զորակոչիկները:

ԶԳ գործող քրեական օրենսգրքի 362

Քրեական իրավունք

հողվածի 2-րդ և 3-րդ մասերով նախատեսված է նաև այս հանցագործության ծանրացնող հանգամանքները:

Ի տարբերություն նախկին քրեական օրենսգրքի, գործող ՀՀ քր. օր.-ի 362 հողվածի 2-րդ մասում հատուկ քրեական պատասխանատվություն է նախատեսված զենքով դասալքություն գործելու համար: Անկասկած նման ծանրացնող հանգամանքի դեպքում դասալքությունը առանձնանում է հասարակական բարձր վտանգավորությամբ, որի համար նախատեսված է ավելի խիստ պատիժ: Այստեղ խոսքն այն զենքի մասին է, որին զինծառայողը տիրապետում է ծառայողական օրինական պարտականությունների ուժով: Այդպիսի զենքերի թվին դասվում են ատրճանակները, ավտոմատները, զնդացիրները, սառը զենքի տարբեր տեսակները (սվին-դանակները և այլն), այլ զենքերը, որոնք ընդգրկված են ՀՀ ՁՈՒ սպառազինությունում: Միաժամանակ նորագույն մասնագիտական գրականության մեջ հանդիպում են տեսակետներ, որ պայթուցիչ նյութերը, որպես կանոն, օգտագործվում են պայթուցիչ սարքավորումներում, որի հետևանքով չկա անհրաժեշտություն դրանք ներառելու քննարկվող հանցագործության առարկաների մեջ⁹: Սակայն հակված չենք նման մոտեցմանը: Պայթուցիչ նյութերը՝ որպես հանցագործության առարկա, պահպանում են իրենց յուրահատկությունը, քանի որ կարող են գոյություն ունենալ պայթուցիչ սարքավորումներից անջատ (օրինակ՝ տեղափոխման կամ պահպանման ժամանակ): Գտնում ենք, որ զինամթերքով, պայթուցիչ նյութերով, պայթուցիչ սարքավորումներով, ռազմական տեխնիկայով դասալքությունը պակաս վտանգավորություն չի ներկայացնում, քան զենքով դասալքությունը: Այս առումով առավել ամբողջական և նպատակահարմար կլինի ՀՀ քր. օր.-ի 362 հողվածի 2-րդ մասը շարադրել նոր

խմբագրությամբ՝ հետևյալ բովանդակությամբ. «Դասալքությունը, որը կատարվել է ծառայության համար վստահված զենքով, զինամթերքով, պայթուցիչ նյութերով և սարքավորումներով...»:

Դասալքությունը կհամարվի մի խումբ անձանց կողմից նախնական համաձայնությամբ կատարված, եթե դրա կատարմանը մասնակցել են երկու և ավելի անձինք, ովքեր նախապես համաձայնության են եկել հանցագործության համատեղ կատարման մասին: Այն դեպքում, երբ գործում չի հավաստվում, որ միաժամանակ դասալքություն կատարած անձինք գործել են նախնական համաձայնությամբ, ապա ՀՀ քր. օր.-ի 362 հողվածի 2-րդ մասով որակման հիմքեր չկան: Դասալքությունը համարվում է խմբի կողմից կատարված, եթե դրանում մասնակցել է դասալքության կատարման համար նախապես պայմանավորված անձանց խումբ:

Ծանրացնող հանգամանքներով դասալքության հանցակազմի հետազոտման ժամանակ հարցեր է առաջանում, թե հնարավոր է արդյոք զորամասը կամ ծառայության վայրը զենքով կամ մի խումբ անձանց կողմից կամ կազմակերպված խմբով ինքնական լքելը, և անհրաժեշտ է արդյոք ՀՀ քր. օր.-ի 361 հողվածում նման ծանրացնող հանգամանքներ նախատեսել: Մեր կարծիքով, զորամասը կամ ծառայության վայրը զենքով ինքնական թողնելը իրենից հասարակական մեծ վտանգավորություն է ներկայացնում: Այս կապակցությամբ անհրաժեշտ է ՀՀ քր. օր.-ի 361 հողվածը լրացնել ծանրացնող հանգամանքներ նախատեսող նոր մասով և այն խմբագրել հետևյալ բովանդակությամբ. «Զինծառայողի կողմից զորամասը կամ ծառայության վայրը զենքով, զինամթերքով, պայթուցիչ նյութերով և սարքավորումներով ինքնական թողնելը, ինչպես նաև ժամանակին ծառայության չներկայանալը...»:

Ջորամասը կամ ծառայության վայրը ինքնական թողնելը մի խումբ անձանց

կողմից պրակտիկայում շատ հազվադեպ է պատահում: Որպես կանոն նման դեպքերը հիմնականում ոչ կանոնադրական հարաբերությունների հետևանք են: Այս իմաստով անհրաժեշտ է ամենօրյա հետևողական աշխատանք տանել անձնակազմի շրջանում կայուն բարոյահոգեբանական մթնոլորտ ստեղծելու ուղղությամբ: Քննարկվող հանցագործությունների նվազեցման համար հարկավոր է բացահայտել

դրանց դրդապատճառները և արդյունավետ միջոցառումներ իրականացնել դրանք կանխելու համար, ինչն անկասկած կհանգեցնի զինված ուժերի մարտունակության բարձրացմանը:

Կարծում ենք, որ մեր կողմից առաջարկված մոտեցումները նույնպես կարող են նպաստել այս հանցագործությունների կանխման և դրանց դեմ պայքարի արդյունավետությանը:

¹ Տե՛ս ՀՀ օրենքը զինվորական ծառայություն անցնելու մասին, հոդված 1, 3-րդ կետ (ՀՀ ԱԺ ընդունել է 2002 թ. հուլիսի 3-ին):

² ՀՀ ԱԺ ընդունել է 1996թ. դեկտեմբերի 3-ին (245-ից 251 հոդվածներ):

³ Տե՛ս Постановление Пленума Верховного Суда РФ, N 3, от 3 апреля 2008 г. «О практике рассмотрения судами уголовных дел об уклонении от призыва на военную службу и от прохождения военной или альтернативной гражданской службы» // Справочно-правовая система, «Гарант», էջ 4:

⁴ Տե՛ս Курс уголовного права. Особенная часть: Учебник / Под. ред. Г. Н. Борзенкова и В. В. Комиссарова. М., 2002, Т. 5. էջ 307; Комментарий к Уголовному кодексу РФ / Под. ред. В. М. Лебедева. М. 2004, էջ 831:

⁵ Տե՛ս Преступления против военной службы: Научно-практический комментарий Уголовного кодекса РФ / Под. ред. А. А. Тер-Акопова. М., 1999, էջ 104:

⁶ Տե՛ս Уголовный кодекс РФ, (Принят Государственной думой РФ 24 мая 1996 года) статья 337.

⁷ Տե՛ս Чхиквадзе В. М., Советское уголовное право. М., 1948, էջ 299, Воинские преступления: Учебник М., 1963, էջ 134, Закон об уголовной ответственности за воинские преступления: Комментарий. М., 1969, էջ 75:

⁸ Տե՛ս Кунев А. А. — Вопросы квалификации уклонений от военной службы военнослужащих проходящих военную службу по контракту // Право в вооруженных силах. 2007, էջ 123:

⁹ Տե՛ս Шарапов С. П. Дезертирство с оружием: основания криминализации, вопросы квалификации и проблемы законодательной конструкции // Законы России: опыт, анализ, практика. 2006, N 11, էջ 43:

ՔՐԵԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ**THE CRIMINAL LAW FEATURES OF ABSENCE WITHOUT OFFICIAL LEAVE AND DESERTION****Karo BRUTYAN**

PhD student in philosophy, sociology and law institute of NAS RA, officer at legal department of MoD RA, senior lieutenant

---

In this article “absence without official leave from the unit or the place of service” and “desertion” corpus delictis’ of specialities are being explored. Modernity of the discussed subject is conditioned by the fact that mentioned corpus delictis are of high riskiness and of widespread nature in the range of military crimes. Legal shortages of the above discussed delictis were thoroughly studied and revealed by the author, relevant proposals on the changes in corresponding articles of the current criminal code of the RA were introduced.

Specifically, there is a suggestion to generalize and edit the respectable reasons for not reporting to service on time stated in the 1st section of the Article 361 of the Criminal Code of RA to the following content: “Absence without official leave from the unit or place of service, as well as not reporting to the service on time without respectable reasons by the serviceman...”.

The author also suggests to compose the 2nd section of Article 362 with the new edition by the following content: “Desertion which was done by weapons, ammunition, explosives and equipments entrusted for the service...”.

Viewpoints were expressed about detecting motivations of the criminal acts and exercising effective preventive measures which will bring to the development of Armed Forces combat readiness.
